

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет менеджменту, адміністрування та права
Кафедра права та європейської інтеграції

РОБОЧИЙ ЗОШИТ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

**з дисципліни «ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА
ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ»**

Спеціальність: **081 «Право»**

Освітній рівень: бакалаврський / магістерський

Форма навчання: денна / заочна

Навчальний рік: _____

ПІБ здобувача: _____

ПІБ викладача: _____

Харків 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет менеджменту, адміністрування та права

Кафедра права та європейської інтеграції

РОБОЧИЙ ЗОШИТ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

**з дисципліни «ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА
ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ»**

**для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання**

Затверджено

рішенням НМР факультету МАП ДБТУ

Протокол № 6 від 18.02.2025 р

Харків 2025

Організаційно-правові засади запобігання та протидії корупції / робочий зошит здобувача вищої освіти для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання; упоряд.: О.В. Кухар, С.І. Міненко – Харків: ДБТУ, 2025 – 30 с.

Робочий зошит призначений для систематизації знань, набуття практичних навичок та активізації самостійної роботи здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти з дисципліни «Організаційно-правові засади запобігання та протидії корупції».

Матеріали зошита містять структуровані практичні завдання, термінологічний апарат, приклади антикорупційного законодавства, кейси для аналізу, кросворди та інтерактивні вправи, спрямовані на засвоєння теоретичних положень та формування фахових компетентностей.

Зошит орієнтований на забезпечення міждисциплінарного підходу до вивчення правових, організаційних та етичних аспектів протидії корупції, розвитку критичного мислення, правосвідомості та практико-орієнтованого підходу до вирішення юридичних ситуацій. Призначений для здобувачів денної та заочної форм навчання.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Дуюнова Т.В. – канд. юрид. наук, д-ка економ. наук, завідувачка кафедри права та європейської інтеграції Державного біотехнологічного університету.

Остапенко Ю.І. – д-р юрид. наук, доцент, доцент кафедри асистент кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Відповідальний за випуск:

Доктор економічних наук, кандидат юридичних наук О.В. Кухар
права та європейської інтеграції

©О. В. Кухар, С.І. Міненко

ЗМІСТ

1. Вступне слово
2. Інструкція до користування зошитом
3. Тематичний план практичних занять
4. Матеріали до 12 практичних занять
5. Тести, кейси та завдання
6. Рефлексивні блоки та есе
7. Глосарій ключових термінів
8. Самостійна робота
9. Таблиця оцінювання

«Запобігання корупції — це не лише юридичний обов’язок, а й моральний вибір на користь доброчесності, справедливості та довіри в суспільстві».

«Корупція починається з мовчання — її подолання починається з обізнаності та дій».

«Найкращий інструмент проти корупції — прозорість, знання і відповідальність».

«Чесність — не виняток, а норма, яку формуємо ми».

Кофі Аннан (екс-генсек ООН):

«Корупція — це зловживання довірою. Вона підриває демократію та верховенство права, веде до порушень прав людини та знищує справедливість».

Теодор Рузвельт:

«Однією з найтяжчих форм корупції є те, коли ті, хто має силу зупинити злочин, обирають мовчати».

Томас Джефферсон:

«Чесність — перша глава в книзі мудрості».

ВСТУПНЕ СЛОВО

Даний робочий зошит призначений для організації самостійної та аудиторної роботи здобувачів вищої освіти під час вивчення дисципліни «Організаційно-правові засади запобігання та протидії корупції». Він містить структуровані теми, практичні завдання, тести, ситуаційні вправи та завдання для рефлексії. Зошит сприятиме розвитку практичних навичок, аналітичного мислення та правової культури майбутніх фахівців.

ІНСТРУКЦІЯ ДО КОРИСТУВАННЯ

1. Опрацюуйте кожне заняття відповідно до теми.
2. Виконуйте усі завдання письмово, відповіді надавайте в логічній та обґрунтованій формі.
3. Після кожного заняття заповнюйте блок рефлексії.
4. Виконуйте тести, ситуаційні вправи та письмові есе згідно з рекомендаціями викладача.
5. Усі завдання підлягають перевірці та оцінюванню.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

У цьому розділі представлені основні теми та завдання, які студенти будуть вивчати протягом курсу дисципліни. Кожне заняття має на меті поглиблене розуміння конкретної теми, що стосується запобігання та протидії корупції в Україні. Під час практичних занять студенти ознайомляться з теоретичними аспектами законодавства, розглянуть реальні ситуації та приклади, що допоможуть застосувати отримані знання на практиці. Заняття включають не лише теоретичні питання, а й розв'язання практичних кейсів, що сприяють розвитку аналітичного мислення та здатності ефективно реагувати на реальні виклики в боротьбі з корупцією.

1. Поняття та види корупції. Основні принципи антикорупційної політики.
2. Нормативно-правова база запобігання корупції в Україні.
3. Суб'єкти відповідальності за корупційні правопорушення.
4. Декларування майна та доходів. Електронне декларування.
5. Конфлікт інтересів: поняття, виявлення, запобігання.
6. Повноваження та функції НАЗК.
7. Діяльність НАБУ, САП, ВАКС: юридичні інструменти боротьби з корупцією.
8. Адміністративна, дисциплінарна та кримінальна відповідальність за корупційні правопорушення.
9. Запобігання корупції в публічному управлінні та освіті.
10. Міжнародно-правові засади протидії корупції.
11. Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів.
12. Добросесність як цінність у правовій професії. Практика викривачів.

МАТЕРІАЛИ ДО 12 ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Цей розділ містить усі необхідні матеріали для ефективного виконання практичних завдань. Кожне заняття супроводжується теоретичними підставами, кейсами, завданнями для аналізу та прикладами з реального життя. Матеріали допоможуть здобувачам вивчити ключові аспекти запобігання та протидії корупції, розвинути навички аналізу правових ситуацій, а також застосовувати теоретичні знання у практичних умовах. Всі завдання створені для поглибленого розуміння дисципліни та підготовки до роботи в реальних антикорупційних умовах.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Тема: Поняття та види корупції. Основні принципи антикорупційної політики

Мета заняття:

- з'ясувати сутність корупції як соціально-правового явища;
- класифікувати її види;
- охарактеризувати принципи сучасної антикорупційної політики України та міжнародних стандартів.

Завдання для опрацювання:

1. Дайте визначення поняттю «корупція». У чому полягає її суспільна небезпека?
2. Назвіть та коротко охарактеризуйте основні види корупції (побутова, політична, адміністративна тощо).
3. Проаналізуйте принципи антикорупційної політики, закріплені в Законі України «Про запобігання корупції» (ст. 3).

Кейс:

Представник органу місцевого самоврядування пообіцяв громадянину вирішити питання земельної ділянки за «винагороду». Який вид корупції представлений? Яке правове регулювання такої ситуації?

Тестове завдання: Позначте правильну відповідь:

1. До якого виду корупції належить вимагання хабаря з боку працівника ДМС за прискорене оформлення паспорта:
а) адміністративна б) політична в) побутова г) корпоративна

Рефлексія:

- Що нового ви дізналися про природу корупції?
- Який принцип антикорупційної політики видається вам найважливішим?
- Наведіть приклад корупційної поведінки, яку ви бачили або про яку чули.

Домашнє завдання:

- Опрацювати §1 Закону України «Про запобігання корупції».
- Підготувати есе: «Як запобігти побутовій корупції в моєму оточенні?»

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Тема: Нормативно-правова база запобігання корупції в Україні

Мета заняття:

- проаналізувати основні законодавчі акти, що формують правову основу боротьби з корупцією;
- з'ясувати роль Конституції України, спеціальних законів та підзаконних актів у формуванні антикорупційної системи.

Завдання для опрацювання:

1. Назвіть основні нормативно-правові акти, які регулюють сферу запобігання та протидії корупції в Україні.
2. Проаналізуйте Закон України «Про запобігання корупції»: структура, основні положення, повноваження органів.
3. Поясніть, як норми Конституції України пов'язані з реалізацією антикорупційної політики.

Кейс:

Працівник комунального підприємства систематично не повідомляє про конфлікт інтересів, посилаючись на відсутність відповідного підзаконного акту. Як оцінити таку поведінку? Яке нормативне регулювання застосовується?

Тестове завдання:

Позначте правильну відповідь:

1. Який з перелічених законів є спеціальним у сфері протидії корупції:
 - а) Закон України «Про державну службу»
 - б) Закон України «Про доступ до публічної інформації»
 - в) Закон України «Про запобігання корупції»
 - г) Закон України «Про місцеве самоврядування»

Рефлексія:

- Чи є чинна нормативна база в Україні достатньо ефективною для боротьби з корупцією?
- Які законодавчі зміни ви б запропонували?

Домашнє завдання:

- Ознайомитися з Кримінальним кодексом України, розділ XIII.
- Підготувати порівняльну таблицю: Закон «Про запобігання корупції» vs. ККУ (відповідальність).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3

Тема: Суб'єкти відповідальності за корупційні правопорушення

Мета заняття:

- з'ясувати, хто є суб'єктами корупційних правопорушень згідно з чинним законодавством;
- охарактеризувати особливості відповідальності окремих категорій посадових осіб;
- розрізняти загальних та спеціальних суб'єктів у сфері антикорупційного права.

Завдання для опрацювання:

1. Визначте, хто відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» є суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення.
2. Поясніть, що таке спеціальний суб'єкт корупційного правопорушення. Наведіть приклади.
3. Проаналізуйте, чи несуть відповідальність за корупційні правопорушення особи, які не займають посад у державних органах.

Кейс:

Працівник державного підприємства уклав фіктивний договір на поставку обладнання з компанією, де співзасновником є його дружина. Хто є суб'єктом відповідальності? Які статті закону порушено?

Тестове завдання: Позначте правильну відповідь:

1. Хто НЕ є суб'єктом, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: а) Депутат сільської ради б) Керівник державного підприємства в) Суддя г) Приватний нотаріус

Рефлексія:

- Як ви вважаєте, чому важливо визначити коло суб'єктів відповідальності?
- Чи є, на вашу думку, прогалини у визначенні спеціальних суб'єктів у чинному законодавстві?

Домашнє завдання:

- Ознайомитися зі ст. 18-22 Закону України «Про запобігання корупції».
- Написати коротке повідомлення (1 сторінка) на тему: «Особливості відповідальності народного депутата за корупційні діяння».

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

Тема: Декларування майна та доходів. Електронне декларування

Мета заняття:

- ознайомитися з поняттям фінансового контролю;
- вивчити порядок подання декларацій особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- з'ясувати наслідки подання недостовірної інформації або неподання декларації.

Завдання для опрацювання:

1. Визначте правовий зміст поняття «електронне декларування». Які категорії осіб зобов'язані подавати декларації?
2. Назвіть строки подання щорічної декларації.
3. Охарактеризуйте відповідальність за неподання або подання недостовірних відомостей у декларації.

Кейс:

Суддя подав щорічну декларацію, в якій не вказав власність, записану на його повнолітнього сина. При перевірці інформація про майно була виявлена журналістами. Які дії може вчинити НАЗК? Яка юридична кваліфікація таких дій?

Тестове завдання: Позначте правильну відповідь:

1. Який орган уповноважений здійснювати перевірку декларацій? а) НАБУ б) САП в) НАЗК г) Офіс Генерального прокурора

Рефлексія:

- Чи є, на вашу думку, ефективним механізм електронного декларування в Україні?
- Які ризики існують щодо декларування майна через третіх осіб (родичів, підставних власників)?

Домашнє завдання:

- Ознайомитися з розділом VII Закону України «Про запобігання корупції».
- Підготувати есе: «Публічність і прозорість як інструменти контролю за доходами посадовців».

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Тема: Конфлікт інтересів: поняття, виявлення, запобігання

Мета заняття:

- визначити сутність та ознаки конфлікту інтересів;
- ознайомитися з процедурою повідомлення про конфлікт інтересів;
- розглянути юридичну відповідальність за приховування або ігнорування конфлікту інтересів.

Завдання для опрацювання:

1. Дайте визначення поняттю «конфлікт інтересів». У чому різниця між потенційним та реальним конфліктом інтересів?
2. Опишіть порядок дій посадової особи у разі виникнення конфлікту інтересів.
3. Наведіть приклади конфліктів інтересів у публічній службі.

Кейс:

Начальник відділу освіти має дружину, яка очолює приватну освітню компанію. Під час засідання тендерного комітету він голосує за укладення з нею договору на надання освітніх послуг. Чи є ознаки конфлікту інтересів? Які норми закону порушено?

Тестове завдання: Позначте правильну відповідь:

1. Який орган здійснює моніторинг дотримання вимог щодо конфлікту інтересів? а) Верховна Рада України б) НАЗК в) НАБУ г) Міністерство юстиції

Рефлексія:

- Які наслідки для держави та суспільства може мати ігнорування конфлікту інтересів?
- Як можна попередити конфлікт інтересів на рівні місцевого самоврядування?

Домашнє завдання:

- Опрацювати §5 Закону України «Про запобігання корупції» (ст. 28–36).
- Підготувати коротку доповідь: «Конфлікт інтересів у діяльності посадової особи: аналіз судової практики».

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6

Тема: Повноваження та функції НАЗК

Мета заняття:

- ознайомитися з правовим статусом Національного агентства з питань запобігання корупції;
- вивчити його повноваження, структуру та механізми реалізації функцій;
- з'ясувати роль НАЗК у моніторингу декларацій, виявленні конфлікту інтересів та забезпеченні доброчесності.

Завдання для опрацювання:

1. Який нормативний акт визначає діяльність НАЗК? Які його ключові функції?
2. Охарактеризуйте механізм моніторингу способу життя посадовців, який реалізується НАЗК.
3. Назвіть приклади інформаційних систем і реєстрів, які адмініструє НАЗК.

Кейс:

У результаті моніторингу способу життя працівника обласної адміністрації НАЗК виявило суттєві розбіжності між його доходами та стилем життя. Які дії має право вчинити агентство? Які документи воно формує за результатами перевірки?

Тестове завдання: Позначте правильну відповідь:

1. Яке з наведених завдань не належить до компетенції НАЗК: а) ведення реєстру декларацій б) розгляд кримінальних проваджень в) перевірка конфлікту інтересів г) розробка антикорупційної стратегії

Рефлексія:

- Наскільки ефективною, на вашу думку, є діяльність НАЗК у запобіганні корупції?
- Які виклики постають перед агентством в умовах воєнного стану?

Домашнє завдання:

- Ознайомитися зі Стратегією антикорупційної політики на 2021–2025 роки.
- Підготувати аналітичну записку (1–2 сторінки): «Роль НАЗК у формуванні політики доброчесності в Україні».

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7

Тема: Діяльність НАБУ, САП, ВАКС: юридичні інструменти боротьби з корупцією

Мета заняття:

- проаналізувати повноваження ключових антикорупційних органів: НАБУ, САП і ВАКС;
- визначити їхню роль у системі кримінального переслідування корупційних правопорушень;
- вивчити приклади практичної взаємодії між цими органами.

Завдання для опрацювання:

1. Порівняйте повноваження НАБУ, САП і ВАКС. У чому полягає унікальність кожного з органів?
2. Проаналізуйте, як взаємодіють між собою зазначені органи під час розслідування корупційного правопорушення.
3. Оцініть ефективність спеціалізації антикорупційного суду на прикладі одного з відомих рішень ВАКС.

Кейс:

НАБУ здійснило досудове розслідування стосовно голови ОТГ, якого підозрюють у вимаганні хабаря за надання земельної ділянки. САП готує обвинувальний акт. Справу передано до ВАКС. Опишіть послідовність дій кожного з органів.

Тестове завдання: Позначте правильну відповідь:

1. Який орган здійснює процесуальне керівництво у справах НАБУ?
а) НАЗК б) САП в) ДБР г) Офіс Генерального прокурора

Рефлексія:

- Які переваги та недоліки існування окремої антикорупційної судової інстанції?

- Яку роль відіграють медіа у висвітленні справ НАБУ та ВАКС?

Домашнє завдання:

- Ознайомитися з Положеннями про НАБУ, САП, ВАКС (офіційні сайти).
- Підготувати презентацію на тему: «Практика ВАКС: аналіз прецеденту у справі топ-посадовця»

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8

Тема: Адміністративна, дисциплінарна та кримінальна відповідальність за корупційні правопорушення

Мета заняття:

- класифікувати види юридичної відповідальності за корупційні діяння;
- проаналізувати склад корупційних злочинів та адміністративних проступків;
- з'ясувати підстави дисциплінарної відповідальності державних службовців.

Завдання для опрацювання:

1. Поясніть різницю між адміністративною, кримінальною та дисциплінарною відповідальністю.
2. Назвіть види корупційних правопорушень, що тягнуть за собою адміністративну відповідальність.
3. Охарактеризуйте структуру кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності (КК України, розділ XIII).

Кейс:

Державний реєстратор отримав подарунок від заявника у вигляді сертифіката на відпочинок після реєстрації права власності. Його керівник дізнався про це, але обмежився усним зауваженням. Які види відповідальності можуть бути застосовані? Які органи уповноважені на реагування?

Тестове завдання: Позначте правильну відповідь:

1. Який з видів відповідальності застосовується за порушення вимог фінансового контролю: а) кримінальна б) адміністративна в) дисциплінарна г) матеріальна

Рефлексія:

- Чому важливо розрізняти види відповідальності за корупцію?
- Який механізм забезпечення невідворотності покарання вам здається найефективнішим?

Домашнє завдання:

- Ознайомитися з розділом XIII Кримінального кодексу України та статтями 172-4 – 172-9 КУпАП.
- Підготувати порівняльну таблицю: адміністративна vs. кримінальна відповідальність за корупційні правопорушення.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 9

Тема: Запобігання корупції в публічному управлінні та освіті

Мета заняття:

- розкрити особливості запобігання корупції у сфері державного управління та закладах освіти;
- визначити роль антикорупційного комплаєнсу та служб доброчесності;
- розглянути практики формування культури нетерпимості до корупції в публічному секторі.

Завдання для опрацювання:

1. Назвіть інструменти запобігання корупції, які застосовуються в органах державної влади та місцевого самоврядування.
2. Охарактеризуйте роль служб внутрішнього контролю та комплаєнс-офіцерів.
3. Визначте специфіку антикорупційної діяльності в закладах освіти.

Кейс:

У закладі вищої освіти викладач вимагає від студентів кошти за допуск до екзаменаційної сесії. Які органи повинні відреагувати на таку поведінку? Яка відповідальність передбачена законом?

Тестове завдання: Позначте правильну відповідь:

1. Що з наведеного є прикладом порушення доброчесності в освіті:
а) відмова викладача приймати залік без пояснень б) ненадання доступу до розкладу в) вимагання оплати за позитивну оцінку г) перевищення аудиторного часу

Рефлексія:

- Чому формування антикорупційної культури є важливим у сфері освіти?
- Як студенти можуть впливати на зменшення рівня корупції в університеті?

Домашнє завдання:

- Ознайомитися з Кодексом академічної доброчесності навчального закладу.
- Підготувати есе: «Моє бачення доброчесного освітнього середовища».

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 10

Тема: Міжнародно-правові засади протидії корупції

Мета заняття:

- ознайомитися з основними міжнародними договорами, що визначають стандарти протидії корупції;
- з'ясувати роль України у міжнародному антикорупційному співробітництві;
- вивчити механізми імплементації міжнародних антикорупційних норм у національне законодавство.

Завдання для опрацювання:

1. Назвіть основні міжнародні документи у сфері боротьби з корупцією (ООН, Рада Європи, GRECO, ЄС).
2. Поясніть значення Конвенції ООН проти корупції для формування антикорупційної політики України.
3. Проаналізуйте приклад імплементації міжнародної норми в українське законодавство.

Кейс:

У рамках міжнародної співпраці Україна отримала зобов'язання перед GRECO щодо запровадження обов'язкових антикорупційних тренінгів для державних службовців. Який порядок реалізації таких зобов'язань? Як контролюється їх виконання?

Тестове завдання: Позначте правильну відповідь:

1. Який міжнародний документ є найвідомішим у сфері протидії корупції: а) Загальна декларація прав людини б) Конвенція ООН проти корупції в) Європейська хартія місцевого самоврядування г) Статут Ради Європи

Рефлексія:

- Чому важливо гармонізувати українське законодавство з міжнародними антикорупційними стандартами?
- Яку роль у цьому відіграють міжнародні організації?

Домашнє завдання:

- Ознайомитися з текстом Конвенції ООН проти корупції.
- Підготувати короткий огляд (1 сторінка): «Антикорупційні механізми у міжнародному праві та їх реалізація в Україні».

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 11

Тема: Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів

Мета заняття:

- ознайомитися з поняттям, метою та методами антикорупційної експертизи;
- проаналізувати процедуру проведення експертизи нормативно-правових актів на предмет корупціогенних факторів;
- сформулювати практичні навички ідентифікації ризиків у проектах законів та інших актів.

Завдання для опрацювання:

1. Дайте визначення поняттю «антикорупційна експертиза». Яка її правова основа?
2. Назвіть типові корупціогенні фактори, які виявляються під час експертизи.
3. Поясніть роль НАЗК та інших суб'єктів у здійсненні антикорупційної експертизи.

Кейс:

У проекті місцевого рішення щодо порядку надання матеріальної допомоги не встановлено чітких критеріїв для отримувачів. Як антикорупційна експертиза може вплинути на доопрацювання цього акту? Які ризики виявлені?

Тестове завдання: Позначте правильну відповідь:

1. Що НЕ є корупціогенним фактором: а) нечіткість формулювань
б) відсутність відповідальності
в) наявність апеляційного механізму
г) дискреційні повноваження без контролю

Рефлексія:

- Чому важливо проводити антикорупційну експертизу до ухвалення нормативно-правового акту?
- Як ви вважаєте, які акти слід перевіряти насамперед?

Домашнє завдання:

- Ознайомитися з Методологією антикорупційної експертизи НАЗК.
- Підготувати приклад (1 сторінка): «Корупціогенні ризики у типовому локальному акті (на вибір)».

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 12

Тема: Доброчесність як цінність у правовій професії. Практика викривачів

Мета заняття:

- сформувати розуміння доброчесності як етичного та правового стандарту професійної діяльності юриста;
- ознайомитися з правовим статусом викривача та механізмами його захисту;
- оцінити роль етичних норм у запобіганні та протидії корупції.

Завдання для опрацювання:

1. Визначте поняття «доброчесність». Як воно пов'язане з професійною етикою?
2. Назвіть ознаки та гарантії правового статусу викривача відповідно до законодавства України.
3. Проаналізуйте міжнародну практику щодо захисту викривачів.

Кейс:

Працівник юридичного відділу повідомив про зловживання керівництва під час державних закупівель. Після цього його було переведено на нижчу посаду. Які права має така особа? Які інструменти захисту передбачені законом?

Тестове завдання: Позначте правильну відповідь:

1. Хто може бути визнаний викривачем: а) посадова особа, що розголосила службову таємницю б) громадянин, який повідомив про правопорушення, не пов'язане з корупцією в) особа, яка повідомила про корупцію та ідентифікована г) журналіст, який опублікував анонімний матеріал

Рефлексія:

- Як, на вашу думку, пов'язані доброчесність і запобігання корупції?
- Які умови потрібні для ефективного захисту викривачів в Україні?

Домашнє завдання:

- Ознайомитися з розділом VIII¹ Закону України «Про запобігання корупції».
- Підготувати есе: «Доброчесність юриста як передумова правової держави»

5. ТЕСТИ, КЕЙСИ ТА ЗАВДАННЯ

Інструкція: Оберіть одну правильну відповідь на кожне із запитань.

1. Який орган здійснює перевірку декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави:

- а) НАБУ
- б) Офіс Генерального прокурора
- в) НАЗК
- г) Міністерство юстиції

2. Основний нормативний акт у сфері запобігання корупції в Україні:

- а) Конституція України
- б) Закон України «Про державну службу»
- в) Закон України «Про запобігання корупції»
- г) Закон України «Про політичні партії»

3. Яке з наведених діянь є адміністративним правопорушенням:

- а) надання неправомірної вигоди
- б) подання недостовірної інформації в декларації
- в) заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем
- г) ухилення від сплати податків

4. Який з термінів найкраще характеризує ситуацію, коли посадова особа приймає рішення в умовах приватного інтересу:

- а) хабарництво
- б) зловживання службовим становищем
- в) конфлікт інтересів
- г) службова недбалість

5. Коли подається щорічна декларація особою, уповноваженою на виконання функцій держави:

- а) до 31 грудня
- б) до 1 лютого
- в) до 1 квітня

г) у будь-який час протягом року

6. До складу якого органу входить Спеціалізована антикорупційна прокуратура:

а) НАБУ

б) ДБР

в) Офіс Генерального прокурора

г) Міністерство юстиції

7. Який орган уповноважений вести Реєстр осіб, що вчинили корупційні правопорушення:

а) Верховна Рада України

б) САП

в) НАЗК

г) Державна судова адміністрація

8. Що з наведеного є корупціогенним фактором:

а) наявність судового контролю

б) надання дискреційних повноважень без чітких критеріїв

в) наявність апеляційної процедури

г) відсутність положень про преміювання

9. Який із законів не входить до складу антикорупційного законодавства:

а) Закон України «Про запобігання корупції»

б) Закон України «Про державну службу»

в) Закон України «Про Національне антикорупційне бюро»

г) Закон України «Про політичну рекламу»

10. Хто є викривачем відповідно до Закону України «Про запобігання корупції»:

а) особа, яка повідомила про будь-яке правопорушення

б) особа, яка анонімно повідомила в інтернеті

в) особа, яка повідомила про корупційне порушення та ідентифікувала себе

г) співробітник антикорупційного органу

СИТУАЦІЙНІ КЕЙСИ ТА ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Інструкція: Уважно ознайомтесь із описаною ситуацією та дайте розгорнуту письмову відповідь на запитання. Обґрунтуйте свою позицію посиланнями на чинне законодавство

□ Кейс 1

Ситуація: Начальник департаменту міської ради уклав договір про закупівлю меблів для службових кабінетів. У результаті перевірки з'ясувалося, що компанія-постачальник належить його брату. У договорі не вказано на конфлікт інтересів, а сам факт споріднення не був задекларований.

Запитання:

- Яке правопорушення може бути вчинене в описаній ситуації?
- Яка відповідальність передбачена за неповідомлення про конфлікт

інтересів?

- Які органи мають реагувати на виявлене порушення?

□ Кейс 2

Ситуація: Студент вищого навчального закладу повідомив ректора, що викладач вимагає оплату за допуск до іспиту. Згодом цього студента було переведено на іншу спеціальність без пояснення причин. Його звернення до ректорату залишилися без відповіді.

Запитання:

- Яке правопорушення має місце?
- Чи є студент викривачем? Які права йому гарантовані?
- До яких органів він може звернутися для захисту своїх прав?

□ Кейс 3

Ситуація: У межах антикорупційної експертизи виявлено, що проект регламенту місцевої ради передбачає, що всі рішення ухвалюються без зазначення критеріїв і переважно «на розсуд голови ради».

Запитання:

- Які корупціогенні фактори містить проект регламенту?
- Які правки ви б запропонували для усунення ризиків?
- Яким чином антикорупційна експертиза впливає на якість нормативно-правових актів?

Індивідуальне письмове завдання (обрати одне):

1. Підготуйте есе (до 2 сторінок) на тему: «Які антикорупційні механізми я вважаю ефективними в сучасних умовах України?»
2. Розробіть пам'ятку для викривача, в якій коротко опишіть його права та алгоритм дій у разі виявлення корупції.
3. Здійсніть правовий аналіз судового рішення у справі про корупційне правопорушення (за відкритими джерелами) з висновками щодо ефективності заходів реагування.

ГЛОСАРІЙ КЛЮЧОВИХ ТЕРМІНІВ

Антикорупційна політика — система державних та недержавних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення, припинення та покарання за корупційні правопорушення.

Антикорупційна експертиза — спеціальна правова процедура виявлення у проектах нормативно-правових актів норм, які містять корупціогенні фактори.

Викривач — фізична особа, яка за наявності обґрунтованої впевненості повідомила про можливі факти корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення.

Декларування — подання особами, уповноваженими на виконання функцій держави, електронних декларацій із зазначенням майна, доходів, витрат та фінансових зобов'язань.

Доброчесність — дотримання високих етичних стандартів у професійній діяльності, чесність, неупередженість, прозорість у прийнятті рішень.

Конфлікт інтересів — суперечність між приватним інтересом особи та її службовими повноваженнями, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття рішень.

Корупція — використання особою наданої їй влади або службового становища для одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб.

Корупційне правопорушення — діяння, що має ознаки корупції і за яке встановлено юридичну відповідальність.

НАЗК (Національне агентство з питань запобігання корупції) — центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну антикорупційну політику.

НАБУ (Національне антикорупційне бюро України) — правоохоронний орган, що здійснює досудове розслідування корупційних злочинів, вчинених високопосадовцями.

САП (Спеціалізована антикорупційна прокуратура) — структурний підрозділ Офісу Генерального прокурора, що здійснює процесуальне керівництво у справах НАБУ.

ВАКС (Вищий антикорупційний суд) — спеціалізований суд, уповноважений розглядати справи про топкорупцію.

Фінансовий контроль — система заходів, спрямованих на виявлення невідповідностей у доходах та витратах посадових осіб.

Юридична відповідальність за корупційні правопорушення — передбачене законом покарання за вчинення адміністративного, дисциплінарного або кримінального правопорушення, пов'язаного з корупцією.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Мета розділу: формування навичок правового аналізу, самостійного опрацювання джерел антикорупційного законодавства, розвитку дослідницьких здібностей здобувачів вищої освіти.

□ Завдання 1

Ознайомтеся з наступними нормативно-правовими актами:

- Закон України «Про запобігання корупції»;
- Кримінальний кодекс України, розділ XIII;
- Кодекс України про адміністративні правопорушення, ст. 172-4 – 172-9;
- Стратегія антикорупційної політики на 2021–2025 роки.

Завдання: Складіть короткий конспект (до 1 сторінки) з аналізом основних положень кожного джерела.

□ Завдання 2

Проаналізуйте практику роботи одного з антикорупційних органів (НАБУ, НАЗК, САП, ВАКС) за останній рік.

Завдання: Підготуйте стислий аналітичний звіт (до 2 сторінок), що включає:

- приклади розглянутих справ;
- оцінку ефективності роботи органу;
- рекомендації щодо вдосконалення його діяльності.

□ Завдання 3

Проведіть міні-дослідження на тему: «Корупційні ризики у повсякденному житті громадян».

Завдання: На основі спостережень, новинних повідомлень та власного досвіду:

□ Завдання 4

Ознайомлення з нормативно-правовими актами

Завдання:

Складіть короткий конспект (до 1 сторінки) з аналізом основних положень таких джерел:

- Закон України «Про запобігання корупції»;
- Кримінальний кодекс України, розділ XIII;
- КУпАП, ст. 172-4 – 172-9;
- Стратегія антикорупційної політики на 2021–2025 роки.

□ Завдання 5

Аналіз діяльності антикорупційного органу

Завдання:

Підготуйте аналітичний звіт (до 2 сторінок) про діяльність НАБУ / НАЗК / САП / ВАКС за останній рік:

- приклади справ;
- оцінка ефективності;
- рекомендації.

□ Завдання 6

Міні-дослідження «Корупційні ризики у повсякденному житті»

Завдання:

- Охарактеризуйте 3 типові ситуації з корупційними ознаками;
- Запропонуйте шляхи їх подолання через антикорупційні механізми.

□ Завдання 8

Гра «Так чи Ні» (реакція на ситуації)

Інструкція: ознайомтеся з твердженнями та визначте, чи відповідають вони антикорупційному законодавству.

1. Депутат має право не подавати щорічну декларацію, якщо працює безоплатно. — Так / Ні
2. Подання завідомо неправдивої декларації тягне лише дисциплінарну відповідальність. — Так / Ні
3. Студент може бути викривачем у справі про корупцію. — Так / Ні
4. Викладач, який приймає подарунки понад встановлений ліміт, не несе відповідальності. — Так / Ні
5. У разі конфлікту інтересів посадовець повинен повідомити лише керівника. — Так / Ні

□ Завдання 9

«Корупційна тінь» (словесна гра)

Інструкція: закресліть зайве слово у кожному рядку. Поясніть, чому саме його.

1. Хабар – Винагорода – Прозорість – Відкат
2. Декларація – Викривач – Добір – Закон
3. САП – НАБУ – ВАКС – МОЗ
4. Добросесність – Підкуп – Законність – Публічність
5. Подарунок – Подяка – Хабар – Компенсація

□ Завдання 10

Антикорупційний комікс або мем

Інструкція: створіть короткий комікс (1–4 кадри) або мем, що ілюструє одну з проблем корупції чи її подолання.

Завдання: можна оформити вручну або за допомогою цифрових сервісів. Обов'язково додайте коротке пояснення, яке поняття або ситуація з антикорупційного права проілюстровані.

□ Завдання 11

Антикорупційна вікторина для однокласників

Інструкція: підготуйте 5 коротких запитань з варіантами відповідей на теми дисципліни. Проведіть міні-вікторину на парі або онлайн.

Завдання: оформіть запитання та правильні відповіді письмово. За бажанням – створіть Kahoot/Quizizz-гру.

□ Завдання 12

Антикорупційний слоган / соціальна реклама

Інструкція: придумайте коротке гасло, яке заохочує до доброчесної поведінки та нетерпимості до корупції.

Завдання: оформіть як постер, банер, графіку або усне звернення. Використовуйте приклади світових кампаній (Transparency International тощо) як натхнення.

□ Завдання 14

Інтерв'ю з експертом / симуляція розслідування

Варіант 1: Проведіть (реальне або умовне) інтерв'ю з юристом, працівником НАЗК, викладачем чи журналістом-розслідувачем. **Варіант 2:** Зіграйте роль команди, яка розслідує умовне антикорупційне правопорушення, визначає підозру, механізми фіксації та відповідальність.

Завдання: оформіть інтерв'ю або хронологію розслідування у вигляді нотатки або презентації.

□ Завдання 15

Антикорупційний «Правовий театр»

Інструкція: створіть коротку сценку або міні-драму (на 2–5 хвилин), у якій буде показано ситуацію з проявами корупції та спробою її подолання.

Завдання: визначте ролі (посадова особа, громадянин, викривач, представник НАЗК тощо), запропонуйте діалоги та варіанти вирішення ситуації.

Форма: можна провести в аудиторії або записати на відео.

□ Завдання 16

«Антикорупційна гра на виключення»

Інструкція: запропонуйте ряди термінів (4–5 у кожному), з яких один не відповідає тематиці або логіці. Обґрунтуйте, чому саме він є «зайвим».

Приклад:

- НАБУ – САП – ВАКС – МОЗ → **МОЗ (не антикорупційний орган)**
- Конфлікт інтересів – Прозорість – Хабар – Декларація → **Прозорість (не правопорушення)**

□ Завдання 17

«Кримінально-адміністративне доміно»

Інструкція: складіть набір карток, де одна половина містить правову норму, а інша — вид відповідальності або приклад. Гравці мають зіставити їх правильно.

Приклад:

- Ст. 172-6 КУпАП → **Неподання декларації**
- Ст. 368 ККУ → **Отримання неправомірної вигоди**
- Виговор посадовій особі → **Дисциплінарна відповідальність**

Навчальне видання

РОБОЧИЙ ЗОШИТ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

з дисципліни «ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА
ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ»

Автори-укладачі:
КУХАР Олександр Васильович
МІНЕНКО Софія Іванівна

Формат 60x84/16 Гарнітура Time New Roman
Папір для цифрового друку. Друк ризографічний.
ум. друк. арк. 1,875
Тираж 25 пр.
Державний біотехнологічний університет
61002, м. Харків, вул. Алчевських ,44